

GİRİŞ/GEREKÇE

2:282: “.....ERKEKLERİNİZDEN iki şahit tanıklık etsin. İKİ ERKEK şahit bulamazsanız dilediğiniz şahitlerden BİR ERKEK ve İKİ KADIN seçiniz ki KADINLARDAN biri yanıldığında diğeri ona hatırlatsın.”

“Kuran’da kadının şahitliği” konusunda yukarıda yer alan ayet hakkında 2 Nisan 2014 yılında bu sitede bir yazı yazmış ve şahitlik söz konusu olduğunda “sadece borçlar hukuku” kapsamında böyle bir ayrımın olduğu sonucuna varmıştım.

(<https://www.kuranincelemesi.org/kadin/kuranda-kadinin-sahitligi-konusu/>) 2016 yılında yanıldığımı, ayeti dikkatsiz incelediğimi fark ettim. İlgili yazıma dipnot ekledim. Çünkü ayette “KADIN” olarak çevrilen kelimede problem vardı. Daha sonra Kuranda en az 3 farklı kelimenin KADIN olarak çevrildiğini fark ettim. İşin içine gramer girince iş daha da derinleşti. Çevirilerde ve tefsirlerde inanılmaz bir hata zinciri olduğu konusunda şüphe içerisine düştüm. O tarihten beri konuyu zaman zaman araştırıyorum; çünkü hangi konuyu çalışsam eril-dişil yapı meselesi karşıma çıkıyor.

Bu yazıyı bir sonuca ulaşmak amacıyla yazmıyorum. Çünkü öncelikle meselenin ortaya konulması lazım. Amacım yeteri kadar örnekle meseleyi ortaya koyabilmek.

2:282 ayetinin konuya giriş yapmak için uygun olduğunu düşünüyorum.

“Kuran’da kadının şahitliği” diye internette bir araştırma yaptığınızda; en azından ilk sayfalarda, hep birbirine benzer açıklama girişimlerini göreceksiniz.

Bakalım:

Kadınlar, genel olarak, borç doğuran hukuki ilişkilere ilgi duymazlar. Bu sebeple o konudaki bilgileri eksik olur. (Süleymaniye Vakfı/A.Bayındır)

Demek ki, buradaki esas mesele kadının yaratılışı ile doğrudan alakalıdır. Onun psikolojik yapısının bir gereğidir. (Sorularla İslamiyet)

Kuran’ı Kerim’in indiği dönemdeki yolculuk, mahkeme, icbar gibi hususlar göz önünde tutulduğunda şartların zorunluluğundan ötürü Kuran bu mevzuyu erkekler üzerinden yürütmeyi uygun bulduğu anlaşılıyor. (Nihat Hatipoğlu)

İslam’a göre sadece ve sadece borç alım-ödeme durumunda 1 erkek bulunamazsa (adil, üzerinde karar kılınan biri bulunamazsa) 2 kadının şahitliği istenir. (Dini Yazılar.com)

Özetlemek gerekirse gerek geleneksel yaklaşım, gerekse “yalnızca Kuran” deme iddiasında olan yaklaşım olsun; bu meselede ortak bir kanıdalar: “Ayette “erkek” ve “kadın” kelimeleri

geçiyor.”

Burada yazıma bir es veriyorum. Bir açıklama yapmam gerek: Feminist değilim; asla olmayacağım. Tüm erkek ve kadınların feministlikten Allah’a sığınmaları gerektiğini düşünüyorum. Kuran “ıslah edici” olma iddiasında olup da esasında fesat çıkarma derdinde olanlar konusunda insanlığı uyararak başlayan bir kitap. Eğer bu kitaba güveniyorsanız; “ıslah ediciyim” diyerek ortaya çıkan her oluşumu dikkatle izlemelisiniz. (29:2: İnsanlar, sadece “güvendik” demeleriyle, hiç sınanmadan/fitnelenmeden bırakılacaklarını mı sanıyor?) Kuran biz “güvendik” diyenler için bir kenarda “manevi hayatımız” kitabı olarak duruyor da biz dünya hayatında önümüze konulan her dolmayı afiyetle yiyorsak; “güvendik” dememiz boş bir laftan öteye gitmez. Kendinize ilk önce lütfen, “niçin Kuran’a güvenme/iman etme” iddiasındayım diye sorun. Sözün özü: “Kuran’da kadın erkek eşitliği olmalı” diye bir beklenti/ön kabul içerisinde isek; kitap bize maalesef yol gösteremez; çünkü modern zokayı çoktan yutmuşuz demektir. Veya mesela, “Kuran çok eşliliğe asla izin vermemeli” diyerek yola çıkıyorsak “bize bundan başka kuran getir (10:15) ” diyenlerden olma ihtimalimiz çok yüksek. Kuran’ı dikkatle incelerseniz göreceksiniz ki Kurandaki tüm mevzu, istisnasız tüm elçilerin Allah’ın yasalarına göre olması gerekeni toplumlarına hatırlatmalarına karşın; toplumun alıştığı kavramları/anlayışları/ideolojiyi terk etmek istememesi. Biz eğer kitabı bize öğretilen ve üzerinde aslında çok da düşünmediğimiz eşitlik gibi özgürlük gibi haklar gibi modern ezber başlıkların gölgesinde anlamaya çalışacaksak; üzgünüm hiç şansımız yok; kitap bizi bir adım ileriye götürmeyecek; garantisini verebilirim.

Toparlayıp, konuya dönersem, Kuran’da eril ve dişil kavramları ve kullanımları incelemeye çalışacağım bu yazıda, tamamen arındığımı iddia edemem ama, “feminist” buyrukların gölgesinde konuya yaklaşmamaya özen göstereceğim. Bilmeden yaklaştığım noktada ilim sahipleri beni uyarsın. Ben sadece gerçeği anlamak istiyorum. (2:286 ALLAH kişiye ancak kapasitesi kadar yükler. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kazandığı kötülükse kendi zararınadır. “Rabbimiz, unuttur yahut yanılsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize ağır sorumluluk yükleme! Rabbimiz, gücümüzün yetmeyeceği şeyleri bize yükletme! Bizi hoşgör, bizi bağışla ve bize acı! Sensin bizim mevlamız (efendimiz ve egemenimiz). İnkarcılar topluluğuna karşı bize yardım et!)

O halde, konumuza başlayalım:

2:282'de diyor ki:

....vesteşhidû şehîdeyni min ricâlikum(s) fe-in lem yekûnâ raculeyni feraculun vemraetâni mimmen terdavne mine-şşuhedâ-i en tedille ihdâhumâ fetużekkira ihdâhume-l-uhra....

İlgili kısmın çevirisi: “Ricallerinizden ikisini şahit/bilirkişi” atayın. Eğer iki rical yoksa, o zaman bir rical ve bilirkişiliğine razı olacağınız iki İMRAATi şahit/bilirkişi olarak atayın;ki birisi ikileme düşerse diğeri ona (ihdahüma- dişil zamir) hatırlatsın.

Kavramları incelemeye başlamadan önce gelin zihni bir hazırlık olması bakiimından, önce ortaya bir soru koyalım:

Örneğin, büyük miktarda işlem ve uzmanlık gerektiren bir borç sözleşmesine imza atacaksınız. Sizi bağlayacak önemli maddeler içeren bir sözleşme. Bu konuda size danışman olarak hukuk mezunu, mali hükümlere hakim, borçlar hukukunda uzman, yüksek lisans ve doktora yapmış, büyük şirketlere danışmanlık yapan bir KADIN avukat önerildi diyelim. Bir de konudan anlamayan ama üniversite mezunu bir ERKEK var. Hangisine gidersiniz? Bu sözleşmeyi imzalamadan önce haklarınızı erkeğe mi sorarsınız kadına mı? Daha doğrusu, kime gideceğiniz konusunda erkek veya kadın olması sizin için bir önem arz eder mi?

Bu soru zihninizde dursun, konuya devam edelim:

Ayetteki kavramlarımızdan birisi olan RİCAL kavramı'nın sözlüklerdeki karşılığı “ERKEK”. Rical, Arapça'da “ayak” anlamına geliyor. (5:6 ayaklarınızı yıkayın) 2:239 ayetinde geçen “ricalün”e “yaya olarak” anlamı verilmiş. Sözcüğün kökenini araştırdığımda “erkek” anlamının haricindeki tüm anlamların “ayak” ile bağını kurabildim.

Riclet: Semizotu (ayak altında biten bir ot olduğu için)

İrtical: Sözü düşünmeden ayakta söylemek

Araplar orijini “ayak” olan bu kökü neden “erkek” anlamında kullanmaya başlamışlar; bulamadım. Öte yandan, Kuran bu kavramı “erkek” anlamında mı kullanıyor yoksa “ayak” kök anlamından türeyen bir anlamda mı kullanıyor incelemeye değer.

9:108 Böyle bir yerde ebediyyen durma. İlk günden itibaren erdemlilik üzere kurulan mescid, durman (kalkman) için çok daha uygundur. Orada temizlenmeyi seven RİCALLER vardır ve ALLAH temizlenenleri sever.

Bu ayetin çevirilerine bakarsanız, orada geçen RİCAL kavramını doğrudan erkek olarak çevirenler azınlıkta. “Orada temizlenmeyi seven erkekler vardır” demek yerine insanlar/kimseler/adamlar/erler vardır gibi kelimeler seçilmiş.

24:36-37 (Böyle bir ışık ve hidayet), içlerinde ismi anıldığı için ALLAH'ın onaylayıp yükselttiği evlerdedir. Orada, O'nu sabah akşam yücelten RİCALLER vardır. Onları, ALLAH'ı anmaktan, salatı ayakta tutmaktan ve arınmaktan ne bir iş ne de bir ticaret alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin ters döneceği günden korkarlar.

Bu ayetin çevirisinde de tıpkı bir önceki ayette olduğu gibi RİCAL kavramını doğrudan erkek olarak çevirenler azınlıkta. "O'nu sabah akşam yücelten erkekler vardır." Demek yerine yine insanlar/kimseler/adamlar/erler vardır gibi kelimeler seçilmiş.

Bu iki net örnekte de gördüğümüz üzere, ya Allah'ın beyt ve mescitlerinde (beyt ve mescit kavramları başka bir inceleme konusu) ya sadece ERKEKLER VAR diyeceğiz; ya da RİCAL kavramının bir kişinin cinsiyet durumundan bahsetmeksizin başka bir özelliğine atıf yaptığını düşünmeye başlayacağız.

Kökü "ayak" olan ve Arapça'da hep bu kökle anlam bağı kurabileceğimiz kelimelerin türetilmiş olduğu bu kavram nasıl oldu da sözlüklere bir de "erkek" anlamında girdi, bir örnekle tahmin yürütmeye çalışacağım:

Söz gelimi, haftanın her günü içinde kadın ve erkeklerin olduğu bir topluluğa birisi geliyor ve işçi olarak aradığı özellikteki insanlara seslenip, aradığı nitelikteki ve sayıdaki kişileri çalıştırmak üzere alıp gidiyor. O topluluğa her hafta bir kişinin de şöyle seslendiğini varsayalım: "Ağır bir yükü sabahtan akşama kadar taşıma işi var, aranızdan "kaslılar" gelsin. " Böyle bir durumda doğal olarak erkeklerin gelmesi beklenir. Çünkü doğa kanunlarına göre "kaslı" olma yani daha güçlü, yapılı, ağır işleri yapabilir olma durumu daha çok erkeklerle mahsus bir durumdur. (feministlerin "kadınlar her şeyi yaparız" sloganlarına karşın asla bir kadını inşaat işçisi, hamal, maden işçisi olmaya çağırmamaları ikiyüzlülüğüne dikkat edin) O toplanma yerinde her hafta "kaslı gelsin" denildikçe ve her seferinde erkekler geldikçe "kaslı" deyince "erkek" anlaşılır hale gelmiş olduğunu düşünün. Ama "kaslı gelsin" denildiğinde bazen de bir kadın çıkar ve ben de kaslıyım bu ağır işleri yaparım derse ve yapabilecek nitelikteyse bu, çağırılan "kaslı" grubuna dahil olmadığı anlamına gelmez.

Düşüncem o ki, "rical" de bir şekilde zamanla erkeklerle özdeşleşti. Mesela, rical kavramı Türkçemize de geçmiş bir kavram: "Devlet ricali" dediğimizde "erkân, insanlar, özellikle yüksek rütbeli kişiler"i kastederiz. Bu, geçmiş toplum yapılarını, şartlarını düşündüğümüzde belki de yüzde yüz erkekleri kapsıyordu. Bu yüzden devlet ricali denildiğinde tamamen erkeklerden oluşan bir grubu düşünmemiz normal. Ama bu "rical" kavramının esas anlamını unutmamızı gerektirmiyor.

Belki yanıliyorumdur. Ama Kuran'ı doğru anlamak yolunda bu şıkkı da değeriendirmeye almamız için yeterli gerekçe olduğunu düşünüyorum. RİCAL kavramının “ayakları üzerinde duran, yetki sahibi, idareci konumunda olan, ehliyet sahibi” anlamında olduğuna daha yakınlm. Dolayısı ile eğer yükümlölük içeren sözleşmelerde 2 RİCAL gerekiyorsa, bunu “ehliyet sahibi, konudan anlayan, sorumluluk taşıyabilecek” olarak anlamak bana daha doğru geliyor, toplumsal adalete ulaşmada daha çözümcü geliyor.

Gelelim 2 KADIN kısmına.

Arapça'da “kadın” olarak çevrilen en yaygın kelime NİSA. Bu kelimeyi ileride incelemeye çalışacağım. Ama şu an için incelediğim ayette NİSA kelimesi geçmiyor.

Ricallerinizden ikisini şahit/bilirkişi” atayın. Eğer iki rical yoksa, o zaman bir rical ve bilirkişiliğine razı olacağınız iki İMRAATi şahit/bilirkişi olarak atayın;ki birisi ikileme düşerse diğeri ona (ihdahüma- dişil zamir) hatırlatsın.

Sözlüklere baktığınızda, “imraat” kavramının karşısında da “kadın” karşılığını bulacaksınız. Bu noktada bir husustan bahsetmek gerek. Arapça'da kelimeler “eril ve dişil” halde olurlar. (müennes- müzekker) O kelimeleri işaretleyen zamirler de aynen eril ve dişil olurlar:

Örnek:

73:30 'AleyHA tis'ate 'aşer(a)

“Üzerinde on dokuz var”

Türkçeye çeviri yaparken Arapçanın bu özelliğini doğrudan aktaramıyoruz. Ayette AleyHA derken HA dişi zamir. Yani “ÜZERİN-DE” derken DE'nin gösterdiği “dişi” bir kelime. Kuranın orijinaline bakarken “neyin üzerinde” diye sorduğumuzda “dişi” bir kelime arayacağız. Bir önceki ayette geçen en yakın “levha” kelimesi de “dişi” bir kelime. Dolayısı ile üzerinde on dokuz olan “levha” diyebiliriz.

İmraat kelimesi de dişi bir kelime. Bu kelimenin erkeği “merae” Sözlüklerde, birisine “erkek” diğerine “kadın” karşılığı verilmiş. Peki, az önce “rical” de sözlüklerde “erkek” demekti. (Kurandan bunun böyle olmayabileceğini gördük.) Nisa da kadın, imraat da kadın ise; rical erkek, merae de erkek ise, bunların farkları ne?

İşte konumuz burada başlıyor. Kuranda nisa, imraat, ünsa gibi kavramlar hep “kadın “ olarak çevrilmiş. Aynı şekilde rical, emerae, zeker kavramları da erkek olarak çevrilmiş. Buna ek olarak bazı gramatik formlar çevrilirken orada herhangi bir kelime olmamasına rağmen, kadın ve erkek kelimeleri gramatik durumlar gerekçe gösterilerek eklenmiş. Bunların en önemlilerini ileride göstermeye çalışacağım.

Konunun, 2:282 ayeti bağlamındaki kısmını toparlayacak olursam, ayette NİSA kelimesinin değil de “imraat” kelimesinin geçmesi başlı başına bir merak konusu. Yani bana birisi şu eleştiriye getirebilir: “Sen orada erkek-kadın yazmadığını” iddia etmek için uğraşıyorsun!” Ben böyle soran kişiye şunu sorarım: “Orada NİSA yazmayıp İMRAAT yazmasının sonucunu bana açıkla mısın? Acaba sen orada “erkek ve kadın” yazsın diye uğraşmış olabilir misin? Çünkü ileride göreceğimiz ayet şöyle olsaydı da çevirisini yine aynı yapacaklardı.

ZEKERLERİNİZDEN iki şahit tanıklık etsin. İKİ ZEKER şahit bulamazsanız dilediğiniz şahitlerden BİR ZEKER ve İKİ ÜNSA seçiniz ki ÜNSALARDAN biri yanıldığında diğeri ona hatırlatsın.”

Sanırım 2:282 bağlamında meseleyi ortaya koyabildim. Yazının bu aşamasında “imraat” kelimesinin analizine girmeyeceğim. Ama kestirmeden ben ayeti şu şekilde anlıyorum:

“Yükümlülük doğuran sözleşmelerinizde iki ehliyetliyi (kişiyi/kurumu?) (rical) şahit/bilirkişi atayın. Eğer bulamıyorsanız 1 ehliyetliyi biri ikileme düşerse diğeri ona hatırlatsın diye razı olacağınız 2 ehliyetsizi/halktan olanı /avamı (imraat) bilirkişi olarak atayın.”

Ayette benim birazdan çıkacağım uzun yolculuğa çıkmadan “kadın-erkek” yazıyor diye ısrar edeceklerle hatırlatmak isterim: Toplumsal hayatımızı yaşarken bizi yükümlülük altına sokacak iş ve işlemlerde notere gidiyoruz, avukata gidiyoruz, bilirkişiye gidiyoruz, danışmana gidiyoruz; hiç birimizin “acaba bu konuda din ne diyor” demek aklımıza gelmiyor. Yaşayıp gidiyoruz. Çünkü bizler için din ayrı bir alan, yaşadığımız ayrı bir alan. “Bana başka bir Kuran getir” demenin daniskasını yapıyoruz. Ama bir feminist zihin “Kuranda kadın erkek eşitsizliği var; kadın ikinci sınıf görülmüş” deyince; Sorularla İslamiyetler, Süleymaniye Vakıfları, Edip Yükseller, Nihat Hatipoğulları devreye giriyor; kendilerince bir açıklama yapıyorlar, ikna olan oluyor olmayan olmuyor, sonra notere-avukata gitmeye devam ediyoruz.? Oysaki Kuran bu hükmü “adalet” için getiriyor. Sonunda toplumsal adaletle bir katkısı olacak. Biz olayı “kadın-erkek” bağlamında tartışıp her ne elde ediyorsak bunu bile umursamadan hayatımıza devam ediyoruz. Ben okumalarımın ve elde ettiğim sonuçların toplumsal yaşamda bir karşılığı olması gerektiğini düşünüyorum. Tüm çabam bu yönde.

Şimdi gelin, mümkün olabildiğince çok ayeti inceleyerek sorunu ortaya koymaya çalışalım: DEVAM YAZISI LİNKİ...